

Sygn. akt II CSK 657/13

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSA Barbara Trębska

Protokolant Maryla Czajkowska

w sprawie z powództwa A. J., T. O.,

M. S. oraz A. B. – B.

przeciwko A. D. i P. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 22 października 2014 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w S.

z dnia 14 czerwca 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powodowie – M. S., A. J., T. O. i A. B.-B. domagali się zasądzenia od pozwanych A. D. i P. S. kwoty 59.836,12 zł, w oparciu o weksel nabyty w drodze indosu, którego wystawcą była A. D., a poręczycielem P. S. Weksel zabezpieczał roszczenia odszkodowawcze remitenta Agencji Usług Różnych „P.” sp. z o.o. w S. w stosunku do wystawcy A. D. z tytułu nienależytego wykonania umów o świadczenie usług.

Sąd Rejonowy w S. wyrokiem z dnia 17 września 2012 r. uchylił w całości nakaz zapłaty wydany wcześniej w postępowaniu nakazowym w dniu 8 lipca 2011 r. i oddalił powództwo.

Sąd ten ustalił, że A. D. zawierając z Agencją Usług Różnych „P.” sp. z o.o. w S. umowę w przedmiocie świadczenia usług polegających na przewozie towaru Agencji do podmiotów trzecich, podpisała weksel *in blanco* z deklaracją wekslową. Po zakończeniu współpracy Agencja wzywała wystawców weksli do zapłaty, ale nie potrafiła jednak udokumentować podstaw wypełnienia weksli. W przypadku, gdy okazywało się, że istnieją rozbieżności w dokumentach rozliczeniowych po stronie A. D., Agencja niezwłocznie obciążała pozwaną kwotą z tego tytułu. A. D. zakończyła współpracę z Agencją 7 maja 2008 r. Pismem z 21 maja 2008 r. pozwana wezwała Agencję Usług Różnych „P.” do nadesłania kserokopii złożonego przez nią weksla i deklaracji wekslowej. Pozwana nie wyrządziła szkody Agencji, w związku z czym nie istniały podstawy do wypełnienia weksla. Sąd pierwszej instancji podkreślił ponadto, że powodowie są radcami prawnymi i adwokatami, prowadzą wspólnie kancelarię prawną. Nabyli od Agencji weksel wypełniony na sumę 59.836,12 zł, płatną do 28 lutego 2011 r., poręczony przez P. S. W dniu 21 lutego 2011 roku spółka „P.” wezwała A. D. i P. S. do wykupu weksla, a 24 lutego 2011 roku radca prawny L. W. sporządziła opinię prawną w zakresie prawidłowości wypełnienia weksla *in blanco* przez spółkę, stwierdzając, że weksel został wypełniony prawidłowo. Pozwana po otrzymaniu wezwania do wykupu weksla zakwestionowała istnienie podstaw do wypełnienia weksla przez Agencję, wzywając jednocześnie do zwrotu blankietu wekslowego. Prezes Agencji przed wypełnieniem weksla przedstawiał kancelarii prowadzonej przez powodów

dokumenty księgowo bądź magazynowe, które miały potwierdzać wyrządzenie szkody. Powodowie przy nabyciu weksla nie zapoznali się z deklaracją wekslową. Przed nabyciem weksla T. O. został poinformowany przez W. N., prezesa zarządu Agencji, że spółka jest zadłużona i nie posiada majątku, który mógłby być przeznaczony na spłatę długu.

Sąd przyjął, że w sprawie znajduje zastosowanie art. 10 prawa wekslowego (dalej: „pr. weks.”). Uznał, że nie istnieje roszczenie odszkodowawcze Agencji wobec pozwanej. Ponadto wskazał, że wobec zakwestionowania przez pozwanych podstaw do wypełnienia weksla, powodowie powinni wykazać podstawy, które uprawniały Agencję do wypełnienia weksla, zgodnie z art. 6 k.c. Sąd I instancji stwierdził, że powodowie nabyli weksel działając z rażącym niedbalstwem. Są oni bowiem profesjonalistami i zajmują się m.in. dochodzeniem należności z weksli. Podkreślił, że to na powodach spoczywał ciężar wykazania istnienia przesłanek uprawniających Agencję do wypełnienia weksla na kwotę dochodzoną pozwem, czego jednak strona powodowa nie wykazała, wbrew regule z art. 6 k.c. Sąd pierwszej instancji uznał, że powodowie nabywając weksel działali świadomie na szkodę dłużnika. Stwierdził także, że z uwagi na niewykazanie przez powoda daty powstania roszczenia nie można odnieść się do podniesionego przez stronę pozwaną zarzutu przedawnienia.

Wyrokiem z dnia 14 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy w S. zmienił zaskarżony wyrok i utrzymał w mocy nakaz zapłaty. Dokonał częściowo odmiennej oceny dowodów. Wskazał, że to na pozwanym w procesie wekslowym spoczywa ciężar dowodu wypełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem. Podkreślił, że wbrew ustaleniom Sądu I instancji, pozwana nie udowodniła, iż weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem wekslowym oraz że powodowie wiedzieli o tym, bądź można im postawić zarzut niedbalstwa w braku wiedzy o takim wypełnieniu weksla, czy też aby przy nabyciu weksla dopuścili się rażącego niedbalstwa. Za nieprawidłowe uznał także stwierdzenie Sądu pierwszej instancji, że powodowie nabyli weksel w złej wierze. Uznał, że powodowie nabywając weksel byli przekonani, że suma wekslowa odpowiada wysokości roszczenia odszkodowawczego i weksel wypełniono zgodnie z deklaracją wekslową. Nie mogli zatem wiedzieć o istnieniu skutecznych zarzutów osobistych dłużnika i nie mogli

działać na szkodę pozwanej. Nie mogli także świadomie pozbawić jej zarzutów osobistych, skoro nie wiedzieli o ich nieistnieniu. Ponadto z okoliczności sprawy wynika, że powodowie nabyli weksel w formie zapłaty za świadczone przez nich usługi prawnicze, za które nie otrzymali zapłaty. Odnosząc się do zarzutu przedawnienia, Sąd Okręgowy wskazał, że pozwani nie udowodnili daty wymagalności roszczenia, stąd zarzut ten jest nieskuteczny.

Skarga kasacyjna pozwanych została oparta na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania skarżący zarzucili obrazę art. 233 § 1 k.p.c. i art. 98 § 3 k.p.c., a w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego obrazę art. 10 pr. weks., art. 17 pr. weks. oraz art. 5 k.c. W oparciu o te zarzuty wnosili o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego zmianę i oddalenie apelacji powodów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z brzmieniem art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Dlatego też zawarty w skardze kasacyjnej pozwanych zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., w wyniku przekroczenia przez Sąd Okręgowy granic swobodnej oceny dowodów, nie mógł stanowić uzasadnionej podstawy skargi kasacyjnej.

W ramach podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego pozwani zarzucili w pierwszym rzędzie naruszenie art. 10 i 17 Prawa wekslowego. W toku postępowania pozwani kwestionowali bowiem swoją odpowiedzialność wekslową, zarzucając, że wystawiony przez nich weksel *in blanco* został uzupełniony niezgodnie z porozumieniem wekslowym, tj. mimo braku szkody po stronie remitenta, ewentualnie także po upływie terminu przedawnienia. Uwzględniając, że powodowie nabyli weksel niezupełny w chwili wystawienia w drodze indosu, podstawowe znaczenie miała ocena okoliczności, w których doszło do nabycia weksla. Prawo wekslowe ogranicza bowiem możliwość podnoszenia tego rodzaju zarzutów, na które powoływali się pozwani, wobec nabywcy weksla. Dopuszcza taką możliwość w przypadkach, gdy weksel *in blanco* został nabyty w złej wierze, bądź nabywca przy nabyciu weksla dopuścił się rażącego niedbalstwa (art. 10 prawa wekslowego). Tego rodzaju odstępstwo od reguł odpowiedzialności

wekslowej jest uzasadnione potrzebą ochrony dłużnika wekslowego. Przeniesienie weksla w drodze indosu ogranicza także możliwość obrony dłużnika z punktu widzenia możliwości podnoszenia zarzutów osobistych przysługujących wystawcy weksla wobec remitenta z wyłączeniem przypadku, gdy nabywca weksla działa na szkodę dłużnika (art. 17 Prawa wekslowego).

Sąd Okręgowy oceniając zgromadzony w sprawie materiał dowodowy uznał, że pozwani nie wykazali złej wiary nabywców weksla lub dopuszczenia się przez nich rażącego niedbalstwa, ani też działania na szkodę dłużnika przy nabyciu weksla. W skardze kasacyjnej zasadnie zarzucono, że ta ocena nie uwzględnia w należyтым stopniu wszystkich ustalonych przez Sąd Okręgowy okoliczności faktycznych, niezależnie od niedopuszczalnego zarzutu wadliwej oceny przeprowadzonych dowodów. Wymaga podkreślenia, że powodowie nabyli wierzitelność wekslową od podmiotu, na rzecz którego świadczyli obsługę prawną i była to forma rozliczenia ich należności z tego tytułu, przy istnieniu okoliczności, które wskazywały, że obsługiwana przez powodów spółka jest zadłużona i nie posiada żadnego majątku, który może być przeznaczony na spłatę zadłużenia z tego tytułu. Jako profesjonaliści powodowie wiedzieli, że nabycie weksla przez indos ogranicza w znacznym stopniu możliwość obrony dłużników wekslowych, a weksel niezupełny w chwili wystawienia pełnił funkcję gwarancyjną. Skarżący podnieśli zatem zasadnie, że powyższe okoliczności nakazywały przyjęcie po stronie powodów podwyższonych wymogów staranności przy nabyciu weksla i z tego punktu widzenia należało dokonać oceny, czy powodowie nabywając weksel dołożyli należytej staranności. Ustalenia, których dokonał Sąd Okręgowy wskazują, że powodowie nabywając weksel nie zapoznali się osobiście z dokumentami znajdującymi się w posiadaniu remitenta, stanowiącymi podstawę do ustalenia istnienia wierzitelności, którą zabezpieczał weksel. Powód T.O. stwierdził, że powodowie nie badali dokumentacji stanowiącej podstawę ustalenia wierzitelności, gdyż było to zadanie czasochłonne. Mimo to powodowie poprzestali na opinii zleconej w dniu 22 lutego 2011 r. radcy prawnemu L.W., która sporządziła ją w dniu 24 lutego 2011 r. Opinia ta, jak stwierdził Sąd Okręgowy, nie zawierała szczegółowej analizy dokumentów. Powód T. O. w ramach obsługi prawnej remitenta zapoznał się wcześniej z tą dokumentacją i stwierdził wówczas

częściowe jej sfalszowanie. Zaproponował wówczas zawarcie ugody z pozwaną i sporządził jej projekt. Powodowie świadczyli obsługę prawną remitenta przez okres 8 lat. Mieli zatem wiedzę o tym, że pozwana kwestionowała istnienie wierzytelności i odmówiła zawarcia ugody. Podobnie wiedzieli, że także inni wystawcy weksli, współpracujący ze spółką „P.”, kwestionowali istnienie wierzytelności wekslowych po wypełnieniu weksli przez remitenta. Powodowie mieli również świadomość, że pozwana zakończyła współpracę ze spółką „P.” w maju 2008 r., a weksel został wypełniony w lutym 2011 r., a zatem blisko 3 lata po ustaniu stosunku, z którego mogła wynikać wierzytelność zabezpieczona przez weksel. Musieli zatem brać pod uwagę, że roszczenie przysługujące spółce „P.” mogło ulec w całości lub w części przedawnieniu. Uwzględniając powyższe nie można podzielić oceny Sądu Okręgowego, że powodowie nabywając weksel niepełny w chwili wystawienia dołożyli należytej staranności.

Należało uwzględnić także, że reguły odpowiedzialności wekslowej miały znaczenie dla możliwości obrony pozwanych jako dłużników wekslowych, w kontekście podstaw do kwestionowania wysokości wierzytelności stwierdzonej wekslem. Przy rozpoznawaniu sporu na gruncie stosunku podstawowego na powodach spoczywałby ciężar wykazania zasadności roszczenia co do wysokości. Powodowie jako zawodowi pełnomocnicy mieli tego świadomość. Nabywając weksel przez indos, wiedzieli jednocześnie, że pozwana, która odmówiła wcześniej zawarcia ugody, kwestionuje zasadność roszczenia stwierdzonego wekslem. Zdawali sobie zatem sprawę, że dochodzenie roszczenia na podstawie weksla utrudni pozwany obronę na podstawie zarzutów, z których pozwani mogliby skorzystać na podstawie stosunku podstawowego. Tego rodzaju działanie należy zakwalifikować jako świadome działanie na szkodę dłużnika w rozumieniu art. 17 Prawa wekslowego.

Wobec zasadności zarzutów naruszenia art. 10 i 17 Prawa wekslowego skarga kasacyjna podlegała uwzględnieniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. Z tego względu bezprzedmiotowa stała się rozważanie zarzutu naruszenia art. 5 k.c. i dokonanie oceny, czy w okolicznościach rozpoznawanej sprawy nabycie weksla przez powodów, powodujące ograniczenie możliwości odwołania się przez pozwanych do stosunku podstawowego, stanowiło działanie naruszające zasady

współżycia społecznego. Wymaga jedynie podkreślenia, że Sąd Okręgowy niezasadnie stwierdził, że zarzut nadużycia prawa nie został przez pozwanych „rozwinęty” i w istocie nie został z tego względu rozważony.

Z uwagi na uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania nie podlegał rozpoznaniu zarzut naruszenia art. 98 § 3 k.p.c. Należy jednak odnotować, że skarżący podnieśli zasadnie, że udzielenie przez powodów pełnomocnictwa jednemu z nich, a zatem współuczestnikowi sporu, wykonującemu zawód radcy prawnego, nie uzasadniało przyznania powodom kosztów zastępstwa według zasad przewidzianych dla zastępowania strony przez pełnomocnika będącego radcą prawnym.